Олена Лановенко

ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ ДРУГОЇ ЛІТУРГІЇ КИРИЛА СТЕЦЕНКА

В історію української музичної культури К. Стеценко увійшов як відомий композитор, хоровий диригент, педагог і громадський діяч. Недовге, але яскраве його життя стало прикладом відданого служіння Богу і людям. К. Стеценко був глибоким знавцем і творцем української духовної музики. Усі його церковні твори – глибоко народні, пройняті чистим релігійним почуттям. Такою ж чистою і побожною була і душа самого отця Кирила – протоієрея Української Автокефальної Православної Церкви.

Духовна музична спадщина композитора досить значна й охоплює майже всі жанри церковної музики. Серед найвідоміших духовних хорових творів митця: Перша Літургія св. Іоанна Золотоустого (1907), Друга Літургія св. Іоанна Золотоустого (1910), Третя Літургія св. Іоанна Золотоустого для хору та народного співу (1921), Всенічна, Панахида, Вінчання, Пасхальна рання, із Заупокійної служби, із Архієрейської служби, з чину Вінчання, Задостойники, канти і псальми, колядки і щедрівки, окремі духовні твори тощо.

Друга Літургія св. Іоанна Золотоустого написана К. Стеценком в Тиврові 1910 року для традиційного мішаного складу хору (сопрано, альт, тенор, бас) згідно ідеології УАПЦ, що представлена реформою богослужбової мови (заміна церковнослов'янських текстів українськими літературними) і демократичними моментами церковного обряду. Музика Літургії повертає до первісних духовних джерел і національних культурних традицій. Це розповідь про велич Бога українською музичною мовою. Її вирізняє лірична концепція музичного монументального циклу на основі великої драматичної колізії, що втілена з високою художньою правдивою силою. Відтворюючи мистецьку концепцію грандіозної драми, композитор оперував багатоманітними засобами художньої виразності, різними техніками хорового письма, вибудував динамічну драматургію, що сприяла різноаспектному і цілісному розгортанню художньої ідеї. Музичний тематизм Другої літургії є розширеним і збагаченим варіантом Першої. У хоровій партитурі не завжди виставлені темпи, розміри, нюанси, агогічні відтінки тощо.

В цілому осмислюючи музичну концепцію Другої шестиголосної літургії, К. Стеценко спирається на творчий досвід 1907 року. Митець чітко усвідомлює інноваційну сутність твору, що виявляє багату панораму його думок і почуттів. Однак, хоровий диригент «переростає» свого первісника. Його вабить задум із глибше означеними національними засадами, що, природно, віддзеркалює інший масштаб духовного мислення вже зрілого майстра. У новій Літургії на рівні художнього раритету постає

особлива делікатність прояву щирої народної молитовності, збереженої як генетичний код в інтонаційній сфері духовних пісень, кантів, дяківських і священицьких рецитацій тощо. Автохтонні єктенії ніби частки прадавніх орнаментів конденсують музичну символіку.

До Літургії увійшли наступні основні частини: «Велика єктенія», «Благослови, душе моя, Господа», «Мала єктенія», «Хвали, душе моя, Господа», «Єдинородний Сину», «У Царстві Твоїм», «Херувимська пісня», «Отче наш», «Милість миру», «Слава Отцю і Сину» тощо. Так, у Першому антифоні «Благослови, душе моя, Господа» пластика пісенного наспіву природно поєднана з високою молитовністю, що є уособленням авторської творчої манери композитора. Антифон не лише прогнозує ліричну концепцію автора, але й становить важливе інтонаційне джерело драматизму. Твір складається з майже незмінних унісонних фраз («заспівів»), які кожного разу «розшаровуються» на декілька голосів і тим самим утворюють «хорові підхвати». Але у процесі розвитку ці «хорові підхвати» стають дедалі вищими за теситурою, складнішими з точки зору гармонії, а тому й більш напруженими. Отже, церковний антифон К. Стеценко майстерно перетворює на народну пісню, в якій з одного і того ж «зерна» щоразу виростає нова, ще більш яскрава «квітка».

Ще один хор «культового» типу «Трисвяте» характеризується спокійною прозорою печаллю музики. Характер світлого в піснеспіві надає триголосся жіночих партій разом із контрапунктом тенора, канонічна імітація жіночого хору чоловічим. У «Херувимській пісні» відразу відчуваємо «концертний» тип твору. В цьому переконує поступове підсилення емоційної напруги з кульмінацією в кінці. Плачові інтонації першого розділу надають йому скорботного характеру. Другий, мажорний розділ («Яко до царя») утворює яскравий «концертний» контраст із першим, але його наспівність теж нагадує про народнопісенне «походження» цієї музики. Хор «Милість спокою» являє собою монументальну музичну фреску, в якій молитва органічно поєднується з тужливою піснею та плачем, а псалмодія тенора перетворюється на схвильовану декламацію (розділ «Пісню перемоги співають»). У результаті цей хор стає схожим на оперну сцену з яскравими відхиленнями в гармонії та потужною драматичною кульмінацією (розділ «Свят, Свят»). «Вірую» – велична частина Літургії, яка потребує від виконавців чітко продекламованого словесного тексту. «Отче наш» – центральна Господня молитва в Літургії. Завершують Літургію «Нехай буде благословенне» і «Слава Отцю і Сину».

Аналізуючи Другу Літургію К. Стеценка – тональні послідовності, м’який наспівний характер мелодії, прийоми голосоведіння, елементи монодійного і поліфонічного мислення, стильові засади тощо, можна стверджувати про багате природне українське відчуття пісенності майстра хорового письма. Хорова тембральна палітра композитора є напрочуд багатою, бо спирається на використання переважно низьких тембрів

чоловічих голосів. Озвучення акордики на тлі використання колористичної гармонії з перевагою нонакордів, неочікуваних модуляцій через побічні щаблі септакордів, підкреслює особливу сонорність музики митця, який відтворює найтонші нюанси щирого релігійного почуття. Характерні для композитора «перетягування» кульмінації, використання найширшої голосової амплітуди створюють враження захвату від щирості переживань, від несподіваності подолання неочікуваної висоти. Таке гостре відчуття кульмінації посилюється особливою текстовою акцентуацією, яка допомагає відчути глибину і значущість церковного слова, – якість, притаманна Стеценкові як священику.

Неповторну сутність сакральної музики К. Стеценка виразно окреслив великий знавець цього мистецтва О. Кошиць: *«Щодо Стеценка, то він дійсно має щось трохи від Архангельського в церковних творах… Та все це дрібниця перед його оригінальністю, «українськістю», неймовірною ніжністю, глибокою релігійністю та «пісенно-нащадністю» (немає іншого слова!). Це найтонша, найделікатніша лірика італійського пензля в релігійному малярстві…»* [2]. Нині Літургія К. Стеценка посідає достойне місце в репертуарі українських хорових колективів як засадничий твір нової духовної музики України.

Список використаних джерел

1. Голубінка Х. М. Друга Літургія Кирила Стеценка : виконавський та виховний аспекти. URL: https://int-konf.org/ru/2016/naukovij-potentsial-2016-16-18-03-2016/1222-golubinka-kh-m-druga-liturgiya-kirila-stetsenka-vikonavskij-ta-vikhovnij-aspekti (дата звернення: 24.02.2021).
2. Пархоменко Л. Митець високого таланту. URL: https://parafia.org.ua/biblioteka/istoriya-mova/mytets-vysokoho-talantu/ (дата звернення: 24.02.2021).
3. Про духовні твори Кирила Стеценка. URL: https://parafia.org.ua/biblioteka/istoriya-mova/mytets-vysokoho-talantu/ (дата звернення: 24.02.2021).

Даніїл Лісовський

ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМ Е-ДЕМОКРАТІЇ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ М. УМАНІ

Сьогодні в Україні на місцевому рівні функціонує Єдина система місцевих петицій e-dem.in.ua, яка використовується у 140 громадах, в тому числі й Уманською міською радою [2].

26 квітня 2016 р. Уманською міською радою було прийнято рішення «Про затвердження Порядку розгляду електронних петицій в Уманській